

‘EEN DISPUUT TOT BLOEIEN GEDOEMD’

Bij het vierde lustrum van Pulchra Laverna

Diederik Burgersdijk

Geachte aanwezigen,
Dames en heren,
Prof. Sommerstein,
Leden van Laverna,

Het is mij een grote eer en een evenzogroot genoeg de eerste woorden van deze lustrumdag tot u te richten.¹ Voor zover mij bekend ben ik de enige spreker van vandaag aan wie een titel is toebedeeld, te weten ‘Een dispuut tot bloeien gedoemd’, een citaat dat afkomstig zou zijn uit de notulen van de oprichtingsvergadering van de vereniging. Daarbij wordt in de begeleidende tekst die mij als spreker inleidt, gewag gemaakt van “expertise op het gebied van de Latijnse historiografie”, die in zou moeten staan “voor de kwaliteit van het historische overzicht”. Daartegen maak ik bezwaar. Als je een overzicht van bijvoorbeeld de Romeinse geschiedenis wilt horen, is de laatste die je als spreker uit moet nodigen koning Romulus. Beter kun je terecht bij keizer Theodosius, en dan nog liever de Tweede dan de Grote. Maar zij lijken me helemaal geen aardige sprekers, dat zijn eerder mensen tót wie je een redevoring houdt. Kortom, alles wat ik kan vertellen over de geschiedenis van Laverna zal meer lijken op poëtische brabbeltjes dan op de onbedorvenheid van historische verslagen.

Daarbij heb ik geen bronnen tot mijn beschikking. Er schijnt een Albert-Heijnszak in omloop te zijn, of geweest te zijn, en één van Dirk van den Broek, en één daarvan is ooit in een portiek blijven staan, zoals kameraad Van der Steenhoven mij nog onlangs wist te bevestigen. Maar wat er in beide zakken aan archiefmateriaal zat, is mij hoegenaamd nooit bekend geweest, zoals Romulus geen idee heeft gehad van de *Fasti consulares*, de *Annales Maximi* of de *tabulae pontificum*. Bovendien lijkt me de Dirk van de Broekzak een geminatie van verhaalmotief die de geloofwaardigheid van deze

1 Dit is de licht bewerkte en geannoteerde tekst van de rede die ik hield bij de viering van het twintigjarig bestaan van het *Collegium Classicum Amstelodamense cui nomen Pulchra Laverna* in de Singelkerk op 18 januari 2012.

geschiedenis geweld aandoet.² Nu goed, laat ik niet flauw doen, want de historische wetenschap heeft een prachtige manier gevonden om de *historia* te omzeilen zonder aan wetenschappelijkheid in te boeten, namelijk de *memoria*. Het gaat er niet om ‘wie es eigenlijk geweest’, maar hoe de mensen zich het al dan niet gebeurde herinneren. Daar gaan we.

De idee van een studievereniging is ontstaan op een avond in cultureel studentencafé CREA, dat zich toen, ergens in 1992, bevond op de plaats waar het tot vorig jaar zat, Turfdraagsterpad 17. Velen van u stonden op het punt geboren te worden, of wachten daar nog even mee, maar de studievereniging was reeds ‘tot bloeien gedoemd’. Zij werd geboren uit een gesprek tussen Marcela van Niekerk en mijzelf, en onze enige wens was dat de vereniging nog lang zou leven, en dat zij gelukkig zou worden, verder niets. Er was geen noodzaak, geen doel, en aan inhoud en vorm zou gewerkt worden. We hebben daarbij enkele studiegenoten betrokken: Eline Tuijn, Marijke Ottink en, zij het voor korte tijd, Juliette Groenland.

De eerste vergadering hield in: het bepalen van de naam.³ Dat deden we door de methode van raddomantie: het laten vallen van een schrijfstift op een opengevallen pagina van de *Oxford Latin Dictionary*. De eerste naam die bovenkwam was: *Livia* (p.1037). Dat vonden we te weinig, maar ik herinner mij dat we daaraan zonder duidelijke reden *improba* hebben toegevoegd. Tevergeefs, de naam beviel niet. Een nieuwe poging leverde de naam op waaronder wij nu vergaard zijn: *Laverna* (p.1009). In dezelfde kolom en op ongeveer dezelfde hoogte als *Livia* – Sherlock Holmes zou een rechtshandige potloodgooier vermoeden. Zowel op het eerste gezicht als bij nadere onderzoeken bleek dit de perfecte naam: deze godin, met een enigszins studentikoze functie, kon dienen als schutpatrones. Zij droeg het epitheton *pulchra* met zich, wat in tegenstelling tot het pleonastische *Livia improba* een prachtige oxymoron opleverde; zij had een beeldmerk in de vorm van een zogenaamde *pocolom Lavernae*, een potje met een Erosje erop. Ze bracht een devies met zich mee, namelijk *da mihi fallere*. Ze had een cultusplaats, een bos op de Aventijn, aan de huidige ‘Via di porta Lavernale’, waar haar volgelingen de *Laverniones* de buit verdeelden (zie Paulus Diaconus *Epitoma Festi* p.117M). En verder, afgezien van wat verspreide vermeldingen in de

- 2 Inmiddels is er verder bewijs voor verdichting, daar er tevens sprake is van een zwartgoud gestreept Bijenkorftasje waarin het borrelarchief gezeten heeft en dat in een portiek is blijven staan, zoals blijkt – onderbouwd met documentatie - uit Terburg 2013, 31-2.
- 3 Er blijkt toch ook een doel vastgesteld te zijn. Bij onderzoeken ter gelegenheid van het vierde lustrum is er een formulering van een doelstelling opgedoken, die ik mij inderdaad herinner. Een oprichtingsdocument is er wel geweest, maar is nooit officieel geregistreerd (cf. Hunsucker & Van der Veen 2013, 89-90).

literatuur, weinig tot niets. Dat kwam goed uit: een schutspatroom die allen maar bekend zou zijn door de naam van een vereniging, en niet, zoals Livia, als beruchte keizerin, met alle associaties en historische complicaties van dien. Er kwamen drie beschermheren van het toch voornamelijk vrouwelijk gezelschap: de hooggeleerde Bremer, en de zeergeleerden (later hooggeleerden) Den Hengst en Meijer. Het constituerend beraad vond plaats op 18 januari 1993, vandaag precies twintig jaar geleden. Er werden aanvankelijk alleen jongerejaars lid, pas later volgden de gevorderden.

De eerste activiteiten bestonden voornamelijk uit lezingen, vooral bij leden thuis. Ik herinner mij de traditie van de jaarlezingen, die achtereenvolgens werden gehouden, bij de oprichtingsvergadering in juni, in CREA, door Bremer (1993), wijlen Tabe Bas in de bovenzaal van De Beiaard aan het Spui (januari 1994), Ronald Blankenburg (december 1994), Dirk van Miert (1995) en Alexander Smarius (1996), en de zesde door mijzelf onder de titel *De Sluipwesp en de Leliën* (Laverna lustrumlezing, vrijdag 12 december 1997). De eerste excursie werd georganiseerd door Mathieu de Bakker en voerde naar Maastricht. Nadat Marcela en ik praesides waren geweest, nam Mathieu samen met Antoinette Doekes het roer over. Dit was een constitutionele revolutie, waarbij het praesidium over twee bekleeders verdeeld werd, maar daarom niet minder succesvol. Na hen werd het eenhoofdig praesidium hersteld onder Laura Rietveld.

De daarna volgende praeses was Matthias Haentjens, met Jacqueline Klooster als abactis. Zij voegden enkele opvallende elementen toe, zoals ereleden, en bovenal: puntjes in de naam van Laverna: L.A.V.E.R.N.A. Er was in die dagen een wedstrijd uitgeschreven omtrent wie de mooiste afkorting, of eigenlijk acrostichon, kon verzinnen; voorzitter van de jury was de hooggeleerde Van Erp Taalman Kip. De eerste helft van de winnende inzending is mij ontschoten, maar de tweede helft luidde: *Et Repleantur Nunc Amphorae*, en ongetwijfeld stond de V van Laverna voor *Vinum*.⁴ Van Erp was hiermee matig ingenomen. Het had moeten betekenen: 'en laat de glazen nu weer gevuld worden', maar Van Erp wees er terecht op dat *amphorae* bedoeld waren voor goederenvervoer en massaopslag en zodoende onmogelijk als drinkbekers gebruikt konden worden. Een bijkomend nadeel was dat toentertijd de officiële naam van de vereniging luidde: *c.c.a.c.n. pulchra*

4 Dat laatste blijkt onjuist: uit een vergeeld document, waarop een stuk of acht inzendingen staan vermeld, staat bij de winnende vertaling: *Litterarum Ardor Vigeat*. Getuige Jurylid Den Hengst heeft, procedureel enigszins dubieus, voorgesteld van de laatste twee woorden *Amor Vivat* te maken. De winnende inzending was afkomstig van de bestuurders; *Ardor* was afkomstig uit het lied van studentendispuut H.O.M.E.R.V.S. van het Amsterdamse Studenten Corps, waarvan de praeses deel uitmaakte.

L.A.V.E.R.N.A.⁵ Het acrostichon is dan ook snel met de puntjes uit het collectief geheugen verdwenen.

Na die tijd, inmiddels 1998, ging het enige tijd matig met Laverna, ondanks de verwoedde pogingen van Matthias, Jacqueline en Yigal D. Duppen (*sic*) om de vereniging bloeiende te houden. Maar een collectief van dames, onder wie ook Frans Alders, zag in de schuld van ca. 20 euro op de bank het bestaansrecht van de vereniging en een aanleiding om de failliete boedel weer te redden, en Laverna werd van dood paard een lopende stoomlocomotief.⁶ Het Haarlemmermeerstation werd de basis, alsmede verschillende café's waarvan onze vriend Edgar Pasma de namen heeft genoteerd in het lustrumboek.⁷ Nadien zagen wij als praesides Huitink, Soerink, Van Den Broek. Over Soerink valt nog wel wat te zeggen. Onder zijn bewind werd een Lavernalied ingesteld, waarvan de tekst luidde: 'Laverna hoog / Laverna laag', met een navenant iconische melodie. Soerink is verder tot vandaag de enige geweest die een studie over de vereniging en haar schutspatrones heeft gepubliceerd.⁸

We komen reeds in het nabije verleden. De praesides zijn geweest Raphael Hunsucker, Joëlle Terburg, Thalia Lysen, Laura de Gloppe en *hoc tempore* Riemer van der Veen. Men moet het mij maar vergeven dat ik van hen en hun besturen de *res gestae* niet individueel weet te noemen, maar wel heb ik begrepen dat de vereniging een zeer belangrijke rol heeft gekregen in het bijhouden van het klassieke leven na de verhuizing van de Oude Turfmarkt 129 naar het PC Hoofthuis, bij het nomineren van docenten voor de titel 'docent van het jaar' (*ter*), bij het behouden van docenten voor hun opleiding, en dat de boekenkorting een fantastisch middel tot ledenwerving en –behoud is. Ook hebben de genoemde leden een zeer belangrijke rol in de organisatie van deze feestdag.

Laverna komt men op de opvallendste plaatsen tegen, niet alleen op de Aventijn of op de *Via Salaria*. Enige maanden geleden las ik het verhaal 'The murders in the Rue Morgue' van Edgar Allan Poe (niet te verwarren met Winnie Ille Pu, en ook niet met Edgar Pasma of Rutger Allan). Daarin komt de naam van Laverna na zo'n 35 bladzijden als een duvel uit een doos tevoorschijn. Het verhaal handelt over de analytische geest tegenover de vernuftige, de dammer tegenover de schaker. De dammer beschikt in tegenstelling tot de schaker over een beperkt aantal mogelijkheden en

5 Ik constateer dat ook de p menigmaal wordt afgekort.

6 Een goed getroffen beschrijving van de onschatbare waarde van Frans vindt men in Kaandorp 2013.

7 Zie Pasma 2013.

8 Soerink 2004.

analyseert de geest van zijn tegenstander met intuïtie en intelligentie, terwijl de schaker met zijn eindeloze mogelijkheden het alleen van concentratie moet hebben. De vernuftige geest van de schaker veronderstelt niet altijd analyse, terwijl de analytische geest altijd vernuft met zich meedraagt; ofwel vernuft is slechts een deel van analyse – zo Allan Poe, als ik hem goed begrijp. Het verhaal gaat over de oplossing van een moordpartij in de Rue Morgue te Parijs, waarbij een moeder en een dochter op gruwelijke wijze zijn omgebracht: de moeder wordt uit het raam naar beneden geslingerd en de dochter opengereten op haar kop in de schoorsteen gedouwd. Geopende geldkistjes en bloedige scheermessen met losgerukte grijze haren maken het allemaal berespannend. De held van het verhaal, monsieur Dupin, komt er – tegen de vernuftige werkwijze van de gendarme in – achter dat de moeder en dochter niet door een mens, maar door een ontsnapte Orang Oetang zijn vermoord. Daarvoor, zoals eenieder zal begrijpen, is verbeeldingsvermogen nodig.

Waarom vertel ik dit? Bijna op het einde van het verhaal is een beschrijving van de geest van de politiemans (in eigen vertaling): “Zijn verstand heeft geen *stamen*. Het is geheel hoofd en geen lichaam, als de afbeeldingen van de godin Laverna, of, op zijn best, alleen maar schouders en kop, als een kabeljauw.”⁹ Hier sta ik voor een raadsel: Laverna een godin zonder lichaam? Daar weet ik niets van. Wel weet ik na onderzoek dat ditzelfde beeld voorkomt bij Poes tijdgenoot Edward Bulwer Lytton, de auteur van ‘De Laatste dagen van Pompeii’, in zijn ‘Devereux’ (1829), terwijl ‘The Murders’ uit 1841 stamt. Directe ontlening zonder historische basis? Ik weet het niet; ik zeg het uit intuïtie; heeft u er iets aan, schrijf het bij als winst van deze dag. Ter verdediging van Laverna wil ik tegen Poe inbrengen dat het dispuut op hetzelfde principe gestoeld als het denken van Dupin: de intuïtieve eenvoud van de godin Laverna won het van de complexiteit van de keizerin Livia. En verder kan gesteld worden dat er nog veel onderzoek noodzakelijk is naar de iconografie en de receptie van de godin Laverna.

Ik sluit af. Het ‘dispuut tot bloeien gedoemd’ is thans door inspanning van velen bloeiende. Het *Collegium Classicum Amstelodamense cui nomen Pulchra Laverna* is een geliefd instituut geworden, waarvan de opeenvolgende generaties elkaar niet meer kennen, maar die toch verenigd zijn onder één naam – als ware het een hoofd zonder lichaam. Ik wil u feliciteren met onze verjaardag en met de vele, vele jaren die nog komen gaan. Laverna hoog.

9 *Stamen*, vanwege de pracht van het woord onvertaald, kan het best – beknopt – begrepen worden als ‘essentie’; zie voor een uitleg J.A. Leo Lemay (1982, 165) in een behartenswaardig maar soms nogal gezocht essay.

Bibliografie

Glare, P.G.W. (ed.), *Oxford Latin Dictionary*, Oxford 1982

Hunsucker, R. & R. van der Veen 'Fasti Lavernales. Voorlopige versie', in: De Leeuw (ed.) 2013, 84-96.

Kaandorp, J. 'Wie is toch die man die de museumtram bestuurt?', in: De Leeuw (ed.) 2013, 26-8.

Leeuw, M. de et al. (ed.) *Almanak ter ere van het IVe lustrum van C.C.A.C.N.P. Laverna, studievereniging Klassieke Talen en Latinistiek aan de Universiteit van Amsterdam, 18 januari MMXIII*, Amsterdam 2013.

Leo Lemay, J.A. 'The Psychology of "The Murders in the Rue Morgue"', *American Literature* 54.2 (1982) 165-88.

Pasma, E. 'Laverna aan de drank', in: De Leeuw (ed.) 2013, 15-8.

Poe, Edgar A. 'The Murders in the Rue Morgue', in: *The Fall of the House of Usher and Other Writings. Poems, Tales, Essays and Reviews (Penguin Classics*, ed. D. Galloway), London 2003, 141-76.

Soerink, J. 'Pulchra Laverna', in: *WAU* 22-2 (april 2004), 22-6.

Terburg, J. 'Kusjes en krijg de tering. Uit het e-mailarchief', in: De Leeuw (ed.) 2013, 31-2.

Foto: D. Burgersdijk, Rome, Aventijn, mei 2012.